

**Vitneplikt, forklaringsplikt og
fritaksrett for barn i tilrettelagt
avhør.**

Dagens rettstilstand og hensynet bak denne.

En juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2019

Kand.nr: 990

Antall ord: 6574

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	3
1.1 Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet	3
1.2 Bakgrunn for valg av tema	4
1.3 Juridisk metode og rettskildebildet	4
1.4 Definisjoner og avgrensning	6
1.5 Oppgavens videre fremstilling.....	7
2 Internasjonale forpliktelser og Grunnloven	8
2.1 Generelt	8
2.2 Barnets beste	8
2.3 Barnets rett til å bli hørt	9
2.4 Grunnloven.....	10
3 Tilrettelagte avhør og Statens Barnehus	11
4 Hovedregelen for når barn skal i tilrettelagt avhør	12
4.1 Rettsutviklingen og bakgrunnen for dagens aldersgrense.....	12
4.2 Dagens hovedregel i strpl. § 239	13
4.3 ”Skal”-tilfelle.....	13
4.4 ”Kan”-tilfelle.....	13
5 Vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett	14
5.1 Strpl. § 122 og 123.....	14
5.2 Vitneplikt og forklaringsplikt for barn som avhøres etter ”skal”-tilfelle	16
5.3 Hensynet bak.....	17
6 Orienteringsplikten	17
7 Subsumsjonens betydning for fritaksretten	19
8 Avslutning	20
Kilder og litteratur	22
Lov og forskrift	22
Konvensjoner	22
Generelle Kommentarer	22
Rettspraksis.....	23
Forarbeider	23
Retningslinjer, rundskriv og instruks.....	23
Litteratur	24

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet

Allmenheten reagerer stort sett negativt når borgere bryter lover og regler. Noen typer lovbrudd reagerer man imidlertid sterkere på enn andre. Det gjelder kanskje spesielt vold, overgrep og annen kriminalitet hvor barn er vitner eller fornærmet. I disse sakene må barn avhøres som et ledd i etterforskningen. Straffeprosessloven¹ legger føringene for avhør av barn som har vært utsatt for vold eller overgrep. Disse avhørene må som hovedregel gjennomføres som tilrettelagt avhør på et av Statens Barnehus i Norge.

Sakene om vold og overgrep som involverer barn hvor det tas tilrettelagt avhør, kan ofte være kompliserte. I disse sakene er barnet ofte et av få, eller det eneste, vitnet til den straffbare handlingen. Ofte vil vold i nære relasjoner foregå i hjemmet, og seksuelle overgrep skjer gjerne når gjerningspersonen og barnet er alene. Dette illustrerer bevisverdien et tilrettelagt avhør kan få i en straffesak.

Et fellestrekk for de overnevnte sakstypene er at nærstående slektninger ofte har status som mistenkt eller siktet. Ofte vil dette stille barnet i en lojalitetskonflikt knyttet til det å forklare seg eller ikke. Temaet for oppgaven er vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett for barn i tilrettelagte avhør. Formålet med oppgaven er å gi leseren en forståelse for når vitneplikten, forklaringsplikten og fritaksretten inntreffer for et barn, og hvilke hensyn som ligger til grunn for at lovgiver har oppstilt forskjellige regler for barn ut fra alder og sakstype. Oppgaven fordrer en gjennomgang av rettstilstanden og de hensyn som ligger til grunn for dagens regler.

Med utgangspunkt i oppgavens tema har jeg utformet følgende problemstilling:

”Hvorfor har lovgiver oppstilt forskjellige aldersgrenser for vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett for barn i tilrettelagt avhør?”

I tillegg til å belyse rettstilstanden og hensynet bak dagens aldersgrenser, vil jeg mot slutten av oppgaven trekke frem noen utfordringer knyttet til dagens rettstilstand.

¹ Lov av 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (strpl.).

Reglene for tilrettelagt avhør generelt, og reglene for vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett spesielt, har vært gjenstand for flere lovendringer siden det første Barnehuset ble etablert i 2007. Straffeprosessloven er nå under revisjon.² Straffeprosesslovutvalget har i NOU 2016: 24 foreslått nye endringer knyttet til vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett for barn i tilrettelagt avhør.³ Dermed er det nærliggende å tro at det vil komme nok en lovendring på dette feltet.

De foreslåtte lovendringene vil ikke bli behandlet i denne oppgaven. Det er to grunner til det. For det første er det som nevnt en pågående lovgivningsprosess og dermed ikke en gjeldende lov. For det andre tillater ikke oppgavens ordbegrensning dette. Selv om de foreslåtte lovendringene ikke vil bli behandlet i denne oppgaven, kan man likevel hevde at dette aktualiserer oppgavens tema.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Ved siden av mine studier ved politihøgskolen har jeg jobbet ved et av Statens Barnehus. Dette har gitt meg muligheten til å følge i overkant av 150 tilrettelagte avhør fra bisitterrommet. Gjennom å være ”fluen på veggen” i et stort spekter av saker, har jeg fått god innsikt i et fagfelt som for mange i politiet kan være litt ukjent. Denne innsikten har gitt grobunn for en interesse som igjen ledet til denne bacheloroppgaven.

De juridiske rammene for et tilrettelagt avhør opplevde jeg tidlig som litt innviklet. Spesielt vilkårene knyttet til vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett for barn, ettersom disse varierer med alder og sakstype. Jeg opplevde flere ganger at det kunne være noe usikkerhet blant aktørene i tilrettelagt avhør vedrørende hvilke regler som faktisk gjorde seg gjeldende i den aktuelle saken.

1.3 Juridisk metode og rettskildebildet

De problemstillinger oppgaven reiser vil bli løst på bakgrunn av alminnelig juridisk metode.⁴ For å ta stilling til hva gjeldende rett er, og hva som er hensynene bak, er det viktig at argumentene forankres i gyldige rettskilder. Dette kan være lovtekst, forarbeider, rettspraksis

² Jeg var den 14.09.18 i kontakt med lovgivningsavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet for å få klarhet i tidsplanen knyttet til lovgivningsprosessen med ny straffeprosesslov. Departementet svarte da at de tok sikte på å levere en proposisjon til Stortinget innen utgangen av inneværende stortingsperiode i 2021.

³ NOU 2016: 24, lovutkast § 10-4 jf. § 9-3, side 40-41. Utredet på side 278-279.

⁴ Eckhoff (2001).

og teori.⁵ For å kunne undersøke problemstillingen kreves det en grundig analyse av relevante rettskilder. Siden det er gjeldende rett som er gjenstand for analyse, vil dette være en deskriptiv analyse som undersøker hva en regel *er* eller *går ut på*. Dette i motsetning til en normativ analyse som ville ha vært å se på hvordan regelen *burde være*.⁶ Jeg vil i oppgaven belyse rettstilstanden samt de legislative hensyn, og overlater dermed en eventuell *de lege ferenda*-vurdering til leseren.⁷

I tillegg til studier av lovtekst har jeg brukt ”lovdata.no” og ”rettsdata.no” for å lete etter relevante rettskilder. I tillegg har jeg støttet meg på juridisk teori der dette har vært naturlig. Samtaler med jurister og fagpersoner i fagmiljøet har også bidratt til en bedre forståelse av hvordan dagens rett forstås og praktiseres.

Tilrettelagte avhør er nøye regulert gjennom lov, forskrift, rundskriv og retningslinjer. Lovbestemmelsene for tilrettelagte avhør finner vi i straffeprosessloven som regulerer saksgangen i straffesaker. Det er også en egen forskrift om tilrettelagte avhør som går nærmere inn på selve gjennomføringen.⁸ Riksadvokaten har lagt sine føringer for tilrettelagte avhør gjennom rundskriv og retningslinjer.

De sentrale lovendringene for avhør av barn skjedde i 2008 og 2015. Disse lovendringene bygde på grundige forarbeider. Av de sentrale og mest anvendte forarbeidene i denne oppgaven finner vi Fornærmedeutvalgets utredning fra 2006 som fokuserte på fornærmedes stilling i straffeprosessen.⁹ Utredningen ble etterfulgt av et lovforslag fra departementet i 2008.¹⁰ Videre er også lovforslaget som lå til grunn for overgangen fra dommeravhør til tilrettelagt avhør i 2015, en sentral rettskilde i denne oppgaven.¹¹

Av relevant rettspraksis er det flere avgjørelser som knytter seg tett opp til oppgavens tema, og noen av avgjørelsene har vært styrende for denne rettstilstanden. Noe av rettspraksisen er fra tiden før lovendringen i 2015, men denne er fortsatt relevant. Av rettspraksis har jeg

⁵ Tuseh & Winge (2018), side 59.

⁶ Ibid, side 61.

⁷ ”De lege ferenda” er det latinske uttrykket for hvordan retten burde være. Boe (2016), side 59.

⁸ Forskrift av 24 september 2015 nr. 1098 om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør).

⁹ NOU 2006: 10.

¹⁰ Ot.prp. nr.11 (2007-2008).

¹¹ Prop. 112 L (2014-2015).

konsentrert meg om avgjørelser fra Høyesterett, da dette er siste instans som avgjør forståelsen av gjeldende rett, jf. Grunnloven¹² § 88.

I tillegg til den nasjonale lovgivningen, er Norge forpliktet til å følge bestemmelsene i FNs barnekonvensjon¹³ som gjelder som norsk lov, jf. menneskerettsloven¹⁴ § 2. Ved motstrid mellom konvensjonsbestemmelser og nasjonale lover, skal konvensjonsbestemmelsene gå foran annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Det fremgår også av barnekonvensjonens artikkel 19 at Norge er forpliktet til å treffe lovgivende tiltak for å beskytte barn mot vold og seksuelle overgrep.

En merkbar forskjell i arbeidet med konvensjonsbestemmelser kontra nasjonal rett, er at tilgangen på forarbeid ikke er like stor. Tolkningen av konvensjonsbestemmelsene vil da også i større grad basere seg på en naturlig språklig forståelse av lovteksten. I arbeidet med barnekonvensjonen har jeg også anvendt juridisk litteratur og uttalelser fra FNs Barnekomité.¹⁵

Lanzarotekonvensjonen¹⁶ ble ratifisert av Norge 15. mai 2018 og trådte i kraft 18. oktober 2018. Ved at et land ratifiserer en konvensjon forplikter de seg til å følge denne.¹⁷

Konvensjonens formål er å forebygge og bekjempe seksuelt misbruk og utnyttning av barn. I tillegg skal konvensjonen sikre oppfølging av barn som er utsatt for seksuelt misbruk.¹⁸

Lanzarotekonvensjonens innhold er ytterst relevant, men av hensyn til oppgavens begrensning vil ikke denne konvensjonen bli ytterligere behandlet. Barnekonvensjonens bestemmelser er vurdert til å være mer treffende med tanke på oppgavens tema.

1.4 Definisjoner og avgrensning

Med ”barn” menes alle mennesker under 18 år, jf. barnevernloven¹⁹ § 1-3 første ledd og barnekonvensjonens artikkel 1. Med ”fritaksrett” menes fritaket fra vitne- og forklaringsplikt. Vitneplikt og forklaringsplikt er begreper som har en tendens til å bli brukt om hverandre i

¹² Lov av 17 mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (GrL).

¹³ FNs internasjonale konvensjon av 20 november 1989 om barnets rettigheter (barnekonvensjonen).

¹⁴ Lov av 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling (mrl.).

¹⁵ FNs Barnekomité, Generell kommentar nr. 5 og FNs Barnekomité, Generell kommentar nr. 14.

¹⁶ Europarådets konvensjon av 25 oktober 2007 om vern av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarotekonvensjonen).

¹⁷ <https://snl.no/ratifikasjon>

¹⁸ Lanzarotekonvensjonen artikkel 1.

¹⁹ Lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barnverntjenester (bvl.).

litteratur og praksis. I denne oppgaven vil vitneplikten knyttes til fritaket fra å avgi vitneforklaring i strpl. § 122 første ledd, mens fritaket fra forklaringsplikten knyttes seg til strpl. § 123 første ledd, om retten til å ikke svare på enkelte spørsmål.²⁰ Med ”nærstående” menes de slektskapsforhold som er nevnt i strpl. § 122, første ledd.

De sentrale bestemmelser i strpl. §§ 239 til 239 f gjelder både tilrettelagt avhør av barn og ”personer med psykisk utviklingshemming eller annen funksjonsnedsettelse”. Selv om disse bestemmelsene vil gjelde på samme måte i de fleste tilfeller, vil jeg avgrense denne oppgaven til å kun omhandle avhør av barn.

Man bruker også Barnehus til tilrettelegging i forbindelse med politiavhør av barn og unge som er mistenkt eller siktet i en straffesak. I min oppgave vil jeg kun berøre avhør av vitner. I strpl. §§ 239 til 239 f brukes kun ”vitner” som benevnelse. Det er presisert i forarbeidene at fornærmede også faller inn under benevnelsen ”vitner” i de bestemmelser som gjelder tilrettelagt avhør.²¹ Tilsvarende vil gjelde for denne oppgaven.

1.5 Oppgavens videre fremstilling

I kapittel 2 vil jeg se på hvilke internasjonale forpliktelser som gjør seg gjeldende ved tilrettelagte avhør av barn, og da spesielt med tilknytning til oppgavens tema. Her vil jeg også komme inn på Grunnlovens § 104 som gjenspeiler to av de sentrale bestemmelsene fra barnekonvensjonen. I kapittel 3 gir jeg en beskrivelse av tilrettelagte avhør og Statens Barnehus for å tydeliggjøre for leseren hvilke forhold barn forklarer seg under. Deretter vil jeg i kapittel 4 se på hovedregelen for når barn skal, eller kan bli avhørt ved bruk av tilrettelagt avhør. Formålet med å gjennomgå relativt generelle tema i kapittel 2, 3 og 4 er å skape en grunnleggende forståelse hos leseren. Dette er en forutsetning for å forstå dagens rettstilstand og ikke minst hensynet bak gjeldende rett.

I kapittel 5 vil jeg gjennomgå hovedreglene for vitneplikten, forklaringsplikten og fritaksretten for barn i tilrettelagt avhør. Deretter skal jeg i kapittel 6 se på strpl. § 127 og orienteringsplikten, som er plikten til å opplyse et vitne om fritaksretten. Her vil jeg se på en sentral avgjørelse fra Høyesterett som i dag er førende for hvordan orienteringsplikten

²⁰ Prop. 112 L (2014-2015), side 109.

²¹ Ibid, side 5 og 106.

praktiseres i tilrettelagt avhør. Avslutningsvis vil jeg i kapittel 7 gå nærmere inn på hva subsumsjonen vil kunne ha å si for fritaksretten i enkelte saker.

2 Internasjonale forpliktelser og Grunnloven

2.1 Generelt

Barn er i likhet med voksne beskyttet av menneskerettighetene. Den europeiske menneskerettskonvensjon får imidlertid ikke frem barnets behov for særlig beskyttelse og omsorg. I 1989 fikk vi FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) som ivaretar barns stilling og behov. Norge ratifiserte konvensjonen i 1991.²² Barnekonvensjonen er ratifisert av store deler av verdenssamfunnet, noe som gir den en sterk stilling internasjonalt.

Vi skal nå se på innholdet i to artikler i barnekonvensjonen som spesielt gjør seg gjeldene i tilrettelagte avhør av barn. Den første er barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 om hensynet til barnets beste. Grunnen til at denne er helt sentral, er at hensynet til barnets beste må vurderes i alle handlinger som berører barn. Hensynet har vært helt sentralt og styrende i lovgivningsprosessene som har ført frem til dagens bestemmelser om tilrettelagte avhør av barn.²³ Den andre artikkelen jeg vil se nærmere på, er artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv. Dette er et naturlig hensyn i spørsmålet om fritaksrett. Artikkel 3 nr. 1 og 12 er fremhevet som to av fire generelle prinsipper i barnekonvensjonen. Dette vil si at de som generelle prinsipper vil få betydning ved tolkning av konvensjonens øvrige artikler.²⁴

2.2 Barnets beste

Vi finner ingen definisjon av ”barnets beste” i barnekonvensjonen. Når barnets beste som grunnleggende hensyn skal kunne anvendes for alle barn, under alle levekår, i forskjellige kulturer på forskjellige steder i verden, er man avhengig av et dynamisk innhold kontra en entydig forståelse av hva som ligger i begrepet.²⁵ FNs Barnekomité har utgitt en kommentar til artikkel 3 nr. 1 hvor de har definert tre dimensjoner i barnets beste: 1) en selvstendig

²² Høstmælingen, Kjørholt & Sandberg (red.) (2016), side 18.

²³ Ot.prp.nr.11 (2007-2008), side 57-58 og Prop. 112 L (2014-2015), side 6.

²⁴ FNs Barnekomité, Generell kommentar nr. 5, avsnitt 12. De to andre prinsippene er artikkel 2 om ikke-diskriminering og artikkel 6 om barnets rett til liv og utvikling.

²⁵ Høstmælingen, Kjørholt & Sandberg (red.) (2016), side 52.

rettighet, 2) et grunnleggende juridisk tolkningsprinsipp og 3) en saksbehandlingsbestemmelse.²⁶

Første dimensjon dreier seg om at barnet har rett til å få vurdert hva som er best for barnet, og at dette skal være et grunnleggende hensyn mot andre interesser. Tolkingsprinsippet dreier seg om at dersom man kan tolke en rettslig norm på flere måter, skal man velge den tolkningen som mest effektivt ivaretar barnets beste. Den tredje og siste dimensjonen som Barnekomitéen definerer, er saksbehandlingsbestemmelsen som legger føringer for selve beslutningsprosessen. Den sier at man i avgjørelser hvor det er lagt vekt på barnets beste, må vise at man har identifisert barnets interesser, hvordan man har anvendt disse interessene og veid de opp mot andre interesser.²⁷

Høyesterett har i en avgjørelse fra 2015 lagt til grunn Barnekomitéens generell kommentar nr.14 i tolkningen av barnets beste i nasjonal rett.²⁸ Høyesterett uttaler at dette også gjelder for GrL § 104 som gjenspeiler barnekonvensjonens bestemmelse om barnets beste (vil bli behandlet nærmere i kapittel 2.4).

2.3 Barnets rett til å bli hørt

Artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt må sees i sammenheng med artikkel 3 nr. 1 om barnets beste. Trude Haugli skriver følgende i boken *Barnekonvensjonen*:

*”... det å få fram og ta hensyn til hva barnet selv mener, er et viktig virkemiddel i prosessen mot å finne fram til hva som er barnets beste”.*²⁹

Barnets rett til å bli hørt er også ofte omtalt som retten til medbestemmelse. Denne retten gjelder i saker som er av betydning for barnet, og er sentral i anerkjennelsen av barn som selvstendige individer.³⁰ Dette er en rett som naturligvis vil være helt sentral i saker hvor barn er inne til tilrettelagt avhør og hvor spørsmålet om fritaksrett blir aktuelt. En alminnelig språklig forståelse av ordlyden ”å bli hørt” vil for mange være synonymt med det å få viljen sin. Den juridiske betydningen av det ”å bli hørt” går ikke så langt, men gjelder altså at

²⁶ FN's Barnekomité, Generell kommentar nr. 14, avsnitt 6.

²⁷ Høstmølingen, Kjørholt & Sandberg (red.) (2016), side 54.

²⁸ HR-2015-206-A, avsnitt 64.

²⁹ Høstmølingen, Kjørholt & Sandberg (red.) (2016), side 52.

³⁰ Ibid, side 92.

barnets synspunkter skal tillegges ”behørig vekt”, jf. barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1.³¹ Dermed gir artikkelen kun rett til medbestemmelse og ikke selvbestemmelse. Det fremgår også av lovteksten at dette gjelder for ”barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter”, jf. barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1.

Artikkel 12 nr. 2 understreker at barnet skal ”særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet”. Dermed kan man si at ved tilrettelagt avhør (som er å anse som en ”rettslig saksbehandling”), er det særlig viktig at barnets mening tillegges vekt.

2.4 Grunnloven

Barnekonvensjonen har en sterk stilling i norsk rett da den gjelder på lik linje med norsk lov, jf. menneskerettsloven § 2. I forbindelse med revisjon av Grunnloven i 2014 ble menneskerettighetene styrket i norsk rett. Dette skjedde i form av at flere bestemmelser ble inntatt i Grunnloven og dermed gitt et konstitusjonelt vern.³² Som følge av dette fikk vi blant annet Grl. § 104 som gjenspeiler ordlyden i artikkel 3 nr. 1 om barnets beste og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt.

Ordlyden i artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt, finner vi igjen i Grl. § 104 første ledd som sier at barn har ”rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv”. Videre står det i andre ledd at dette skal skje i ”overenstemmelse med deres alder og utvikling”. Verken av forarbeider eller rettspraksis kan det utledes noen nedre aldersgrense for når barnet skal bli hørt, og det er da naturlig å tolke dette dithen at det vil være en vurdering i hvert enkelt sakstilfelle. Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 sier at dette gjelder barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter. I forarbeidene til dagens lovgivning om tilrettelagte avhør har lovgiver lagt dette til grunn for både tolkningen av barnekonvensjonens artikkel 12 (hvor det fremgår av ordlyden), men også Grl. § 104 første ledd (hvor det ikke like tydelig fremgår av ordlyden).³³

Artikkel 3 nr. 1 om barnets beste blir gjenspeilet i Grl. § 104 andre ledd som sier at ” [v]ed handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende

³¹ Høstmølingen, Kjørholt & Sandberg (red.), side 93.

³² Innst. 169 S (2012-2013), side 7-8.

³³ Prop. 112 L (2014-2015), side 83.

hensyn.” Som tidligere nevnt i kapittel 2.2 legger Høyesterett til grunn Barnekomitéens generell kommentar nr. 14 i tolkningen av barnets beste, og ”ved tolkningen av § 104 annet ledd”.³⁴

3 Tilrettelagte avhør og Statens Barnehus

Vitner er hovedsakelig pliktet til å møte personlig i retten for å avgi sin forklaring, jf. strpl. § 108. For barn i tilrettelagt avhør har man gjort et unntak fra personlig oppmøte i retten. Unntaket fremgår i strpl. § 298 første ledd første punktum, som sier følgende:

”I sak der det er tatt tilrettelagt avhør etter § 239 første ledd og vitnet ved hovedforhandlingen er under 16 år, skal videoopptak av avhøret tre i stedet for personlig forklaring.”

Det at et videoopptak erstatter en personlig forklaring der vitnet møter opp i retten, vil representere et unntak fra noen grunnleggende straffeprosessuelle prinsipper som: bevisumiddelbarhetsprinsippet og muntlighetsprinsippet.³⁵ Unntaket fra personlig forklaring i retten er gjort med hensyn til barnets beste, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og GrL. § 104 andre ledd.

Når et barn forklarer seg som vitne i et tilrettelagt avhør, gjennomføres dette på et av Statens Barnehus. Den norske Barnehusmodellen er inspirert av liknende konsepter fra andre land, og det første Barnehuset i Norge ble åpnet i 2007. Formålet med etableringen av barnehusene var å bedre ivaretagelsen av barn under 16 år, samt voksne med psykisk utviklingshemming hvor det forelå mistanke om at de hadde blitt utsatt for vold eller seksuelle overgrep.³⁶

I dag er Statens Barnehus et tilbud til barn, ungdom og særlig sårbare voksne som er vitner i straffesaker med vold og seksuelle overgrep. Det er politiet som har ansvaret for gjennomføringen av avhøret, og Barnehuset stiller med barnefaglig kompetanse gjennom

³⁴ HR-2015-206-A, avsnitt 64. Bestemmelsene er også gjenspeilet i barnevernloven. Bvl. § 4-1 om barnets beste, ny bestemmelse i bvl. § 1-6 om barns rett til medvirkning, og bvl. § 6-3 om barns rett til å bli hørt. Disse bestemmelsene vil ikke bli behandlet ytterligere i denne oppgaven da de ikke utgjør noen forskjell for dagens rettstilstand i tilrettelagte avhør. I forarbeidene er det bestemmelsene i barnekonvensjonen og Grunnloven som er vektlagt.

³⁵ Fredriksen (2015), side 257-258.

³⁶ Barnehusvalueringen 2012, delrapport 2, side 7.

ansatte klinikere og psykologspesialister. De ansatte ved Barnehuset legger til rette for gjennomføringen av avhøret, og følger opp barnet både før, under og etter avhør.³⁷

Barnehuset har et sivil og avslappet preg som skal bidra til å skape trygge rammer for alle barna som kommer dit. Når barnet ikke er inne til avhør vil det ha et eget venterom som er tilpasset barnets alder med leker, spill og bøker. Avhøret gjennomføres av politietterforskere med spesialkompetanse innenfor avhør av barn. Barnet forklarer seg derfor i trygge rammer og det er lite som minner om omgivelsene et vitne vanligvis forklarer seg i under en rettssak.

4 Hovedregelen for når barn skal i tilrettelagt avhør

4.1 Rettsutviklingen og bakgrunnen for dagens aldersgrense

Ved den første sentrale lovendringen for avhør av barn i 2008, ble aldersgrensen hevet fra 14 til 16 år.³⁸ Bestemmelsen om det som den gang gjaldt dommeravhør, rettet seg hovedsakelig mot seksuelle overgrep. Lovgiver begrunnet hevingen av aldersgrense med at når barnet er inne til avhør og dette tas opp på lyd og bilde, vil man kunne spille avhøret når saken kommer opp for retten. Dermed kan barnet etter endt forklaring i større grad legge saken bak seg i stedet for å måtte vente på en hovedforhandling som kanskje ikke berammes før flere år senere. Det vil være en tung belastning for barnet å gå og vente på at man skal forklare seg i en hovedforhandling.³⁹

Her har lovgiver veid dette hensynet opp mot de straffeprosessuelle grunnprinsipp om bevisumiddelbarhetsprinsippet, muntlighetsprinsippet og siktedes rett til eksaminasjon av vitnet.⁴⁰ Ved denne avveiningen av motstridende hensyn fant lovgiver det slik at en hevet aldersgrense var til det beste for barnet.

Aldersgrensen på 16 år ble foreslått satt ned til 15 år av arbeidsgruppen i forbindelse med lovgivningsprosessen til dagens bestemmelser om tilrettelagte avhør. Arbeidsgruppen ønsket en samordning av regelverket hvor aldersgrensen skulle være 15 år, fordi dette harmonerte med andre aldersgrenser som den kriminelle lavalder og aldersgrenser fra vergemålsloven.⁴¹

³⁷ Felles retningslinjer for Statens Barnehus (2016).

³⁸ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008).

³⁹ NOU 2006: 10, side 141-143 og Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), side 53-54.

⁴⁰ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), side 51-54.

⁴¹ Prop. 112 L (2014-2015), side 28.

Departementet viste til argumentene for heving av aldersgrensen i 2008 og vektla disse i sin begrunnelse for hvorfor aldersgrensen skulle forbli på 16 år.⁴² Aldersgrensen ble dermed uendret.

4.2 Dagens hovedregel i strpl. § 239

Ved lovendringen i 2015 ble ansvaret for gjennomføringen av avhør overført fra domstolene til politiet. Man gikk fra det som var dommeravhør til dagens ordning med tilrettelagt avhør. Dette resulterte i dagens bestemmelser om tilrettelagte avhør som vi finner i strpl. §§ 239 til 239 f.

Strpl. § 239 definerer hovedreglene for når barn skal avhøres ved bruk av tilrettelagt avhør, og når man kan avhøre barn ved tilrettelagt avhør. For å gjøre forståelsen av denne hovedregelen enklest mulig, vil jeg dele opp hovedregelen i ”skal”-tilfelle, jf. strpl. § 239 første ledd, og ”kan”-tilfelle, jf. strpl. § 239 andre ledd.”⁴³

4.3 ”Skal”-tilfelle

Tilrettelagt avhør skal brukes ved avhør av barn som er vitner og under 16 år i saker som omhandler brudd på strl. §§ 273, 275, 282 eller 284, samt hele kapittel 26. Kapittel 26 i straffeloven omhandler seksuallovbrudd, mens de resterende bestemmelser som utløser ”skal”-tilfelle er saker om kroppsskade, drap, mishandling i nære relasjoner og kjønnslemlestelse.

Avgrensningen opp mot enkelte straffebud i ”skal”-tilfellet ble gjort i forbindelse med lovendringen i 2015 og overgangen fra dommeravhør til tilrettelagt avhør. Arbeidsgruppen foreslo å knytte dette opp mot retten til bistandsadvokat,⁴⁴ og departementet foreslo på bakgrunn av dette at ”skal”-tilfellet skulle gjelde de straffebud som er nevnt ovenfor.⁴⁵

4.4 ”Kan”-tilfelle

Det fremgår av strpl. § 239 andre ledd at man kan benytte tilrettelagt avhør av vitner under 16 år i saker som ikke faller innenfor ”skal”-tilfelle ”når hensynet til vitnet tilsier det”. Det at det

⁴² Prop. 112 L (2014-2015), side 32-33.

⁴³ Denne terminologien blir også brukt av Riksadvokaten i blant annet Riksadvokatens retningslinjer for tilrettelagt avhør: RA-2015-483.

⁴⁴ Prop. 112 L (2014-2015), side 28.

⁴⁵ Ibid, side 31.

kan gjennomføres tilrettelagt avhør der ”hensynet til vitnet tilsier det”, skal ifølge lovgiver bero på en konkret helhetsvurdering.⁴⁶ Denne vurderingen skal ifølge forarbeidene basere seg på handlingens alvorlighet, hendelsens belastning for barnet, barnets alder og tilknytning til mistenkte.

Strpl § 239 andre ledd siste punktum, tilføyer at tilrettelagt avhør kan brukes ved avhør av vitner som er mellom 16 og 18 år i sak om overtredelse av strpl. §§ 312 til 314. Dette er bestemmelsene om incest, søskenincest og seksuell omgang mellom andre nærstående, og ligger under kapittel 26 i straffeloven. Selv om disse bestemmelsene ligger i kapittel 26, vil de ikke utløse ”skal”-tilfelle, siden det er snakk om vitner i alderen fra 16 til 18 år.

Her har lovgiver gitt mulighet for å ta tilrettelagt avhør av barn mellom 16 og 18 år hvor de er fornærmet i saker som gjelder seksuelle overgrep fra nærstående. Hensynet bak denne aldersgrensen er at barn som er utsatt for seksuelle overgrep fra nærstående har et særlig behov for beskyttelse.⁴⁷

5 Vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett

5.1 Strpl. § 122 og 123

I Norge har alle vitner som hovedregel vitneplikt for retten. Denne vitneplikten er lovfestet i strpl. § 108, som sier at: ”Enhver plikter etter innkalling å møte som vitne og forklare seg ovenfor retten, med mindre annet er bestemt ved lov.” Det fremgår av strpl. § 108 finnes det unntak fra hovedregelen dersom ”annet er bestemt ved lov”. Strpl. §§ 122 og 123 er eksempler på hvor annet er bestemt ved lov.

Som hovedregel trenger ingen vitner å forklare seg i saker hvor nærstående har status som mistenkt eller siktet, jf. strpl. § 122. Man er også fritatt fra å svare på spørsmål dersom spørsmålet kan utsette vitnet eller noen nærstående for straff, jf. strpl. 123. Fritaksretten skal beskytte nærstående ”mot å komme i den situasjon at de har valget mellom å lyve i retten eller bidra til at siktede blir straffet”.⁴⁸

⁴⁶ Prop. 112 L (2014-2015), side 108.

⁴⁷ Ibid, side 33.

⁴⁸ NUT 1969: 3, side 204.

Dermed er fritaket fra vitneplikten lovfestet i strpl. § 122. Fritaket fra forklaringsplikten er lovfestet i strpl. § 123. Fritaket fra forklaringsplikten knytter seg som tidligere nevnt til det enkelte spørsmål, og det er spørsmålets art som vil være avgjørende for om vitnet er fritatt fra å svare eller ikke.⁴⁹

Fram til 2008 var det ingen aldersgrense for fritaksretten, og barn hadde i utgangspunktet samme fritaksrett som voksne. Behovet for en lovendring ble adressert av Stine Sofies stiftelse som følge av Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2005 side 1293. Her ble det under dissens avgjort at to barn på 7 og 9 år skulle underrettes om fritaksretten, og at settevergen deretter skulle avgjøre om barna skulle avgi forklaring.

Mindretallet, som besto av dommer Rieber-Mohn, mente at spørsmålet om fritaksretten ikke burde være noe tema for så små barn siden de ikke ville ha forutsetning for å ”overskue konsekvensene av å benytte eller ikke benytte en rett til fritak for vitneplikt.”⁵⁰

Stine Sofies stiftelse ønsket en endring i strpl. § 122 jf. § 127 slik at fritaksretten ikke skulle gjelde for barn under 12 år, og at det dermed skulle være vitneplikt for disse.⁵¹ Noe som er i tråd med begrunnelsen for dissensvotumet til Rieber-Mohn.⁵² I forbindelse med NOU 2006: 10 ble Fornærmedeutvalget av Justisdepartementet bedt om å utrede behovet for en lovendring på bakgrunn av innspillet fra Stine Sofies stiftelse.⁵³ Utvalget foreslo en lovendring i tråd med ønsket fra stiftelsen hvor de vektla overnevnte mindretallsvotum. Utvalgets forslag ble videreført av departementet og resulterte i en lovendring.⁵⁴

Departementet foreslo vitneplikt for barn under 12 år som er vitner eller fornærmet, og begrunnet dette med den forvirring og lojalitetskonflikt fritaksregelen førte med seg for barn. Barn under 12 år har ikke nødvendigvis forutsetning for å forstå rekkevidden av det å forklare seg eller ikke.⁵⁵ Og barn over 12 år burde være i stand til å forstå, og selv ta stilling til om de bør forklare seg eller ikke. Dette er altså å anse som en selvstendig rett og avgjørelse for barnet.⁵⁶

⁴⁹ Fredriksen (2015), side 261-262.

⁵⁰ Rt. 2005 side 1293, avsnitt 39.

⁵¹ NOU 2006: 10, side 143.

⁵² Rt. 2005 side 1293, avsnitt 39.

⁵³ NOU 2006: 10, side 143.

⁵⁴ Ot.prp.nr.11 (2007-2008), side 58.

⁵⁵ Ibid, side 57.

⁵⁶ Ibid, side 58.

På bakgrunn av dette har vi dagens aldersgrense for fritaket for vitneplikt i strpl. § 122, første ledd siste punktum: ”Fritak for vitneplikt gjelder ikke for fornærmede eller vitner under 12 år.” Dette betyr altså at alle barn som er under 12 år har vitneplikt i alle saker de selv er fornærmet eller vitner i, selv om nærstående kan bli straffet. Etableringen av aldersgrensen på 12 år er dermed å anse som en innskrenkning av barns fritaksrett. Her er det verdt å bemerke at det fremgår ingen slik innskrenkning i strpl. § 123, og dermed har barn under 12 år fortsatt forklaringsfritak, jf. strpl. § 123.

5.2 Vitneplikt og forklaringsplikt for barn som avhøres etter ”skal”-tilfelle

Overgangen fra dommeravhør til tilrettelagt avhør i 2015, førte med seg nok en innskrenkning av barns fritaksrett. Denne innskrenkningen er formulert i strpl. § 239 a andre ledd andre punktum:

”Vitner under 15 år som avhøres etter § 239 første ledd kan ikke fritas for vitneplikt eller forklaringsplikt etter reglene i §§ 122 og 123.”

Dette gjør at vitner som er under 15 år og avhøres i ”skal”-tilfelle som nevnt i kapittel 4.3, har både vitne- og forklaringsplikt. Her ser man at lovgiver har satt et krav om at dette kun gjelder vitner ”under 15 år” selv om ”skal”-tilfellet i § 239 første ledd gjelder vitner under 16 år. Ved fastsettelse av denne aldersgrensen har lovgiver tatt hensyn til den kriminelle lavalder. Lovgiver begrunner dette med at innholdet i vitne- og forklaringsplikten vil bli annerledes straks barnet kan straffes for å forklare seg falskt om nærstående. Dermed bør det her ifølge forarbeidene ikke gjøres forskjell på barn og voksne på bakgrunn av muligheten for straffeansvar som slår inn ved fylte 15 år.⁵⁷

Barn som avhøres etter ”kan”-tilfellet vil ha normal fritaksrett hvis mistenkte er nærstående, så fremt barnet er over 12 år, jf. strpl. § 122 første ledd siste punktum. Skulle barnet være under 12 vil det alltid ha vitneplikt, jf. strpl. § 108, jf. § 122, men ikke forklaringsplikt, jf. strpl. § 123.⁵⁸

⁵⁷ Prop. 112 L (2014-2015), side 84.

⁵⁸ Ibid, side 109.

5.3 Hensynet bak

I forarbeidene⁵⁹ til lovendringen i 2105 har lovgiver lagt til grunn barnets rett til å bli hørt⁶⁰ og barnets beste⁶¹ i vurderingen av aldergrense for vitne- og forklaringsplikten i ”skal”-tilfellene. Her er det lagt vekt på den lojalitetskonflikten barnet havner i når det blir gjort oppmerksom på at forklaringen kan bidra til at nærstående blir straffet, veid opp mot hensynet til at barnet kan oppleve et press for å bidra til at nærstående blir straffet ved å være ilagt en vitne- og forklaringsplikt.⁶² Lovgiver uttaler at disse hensynene gjør at vitne- og forklaringsplikt taler både for og i mot barnets beste.⁶³

I avveiningen kom lovgiver til at det skulle foreligge vitne- og forklaringsplikt. En avgjørende faktor i denne vurderingen for at det ble oppstilt vitne- og forklaringsplikt i ”skal”-tilfellene for barn mellom 12 og 14 år, er konsekvensen av at barnet vil la være å forklare seg på bakgrunn av å ha blitt gjort kjent med fritaksretten. Konsekvensen av at et barn ikke forklarer seg i en sak om vold eller seksuelle overgrep, vil kunne føre til at barnet må fortsette å leve under vold eller overgrep siden dette ikke blir oppdaget og stoppet.⁶⁴ Dermed har lovgiver i saker med ”skal”-tilfelle ansett hensynet til å beskytte barn mot vold og overgrep til å veie tyngre enn hensynet bak fritaksretten.⁶⁵

6 Orienteringsplikten

I et avhør pålegger strpl. § 235 politiet å gjøre vitnet oppmerksom på fritaksretten når vitnet er omfattet av denne rett. Når et vitne skal avgi forklaring i retten og det etter loven har fritaksrett, skal vitnet også gjøres kjent med dette i retten. Denne plikten kalles orienteringsplikten og er lovfestet i strpl. § 127. I og med at et tilrettelagt avhør er et rettslig bevisopptak som trer i stedet for personlig forklaring, jf. strpl. § 298, vil denne orienteringsplikten gjøre seg gjeldende i tilrettelagt avhør der barnet er omfattet av fritaksretten. Jeg skal nå se nærmere på ordlyden i § 127 første ledd:

⁵⁹ Prop. 112 L (2014-2015).

⁶⁰ Jf. barnekonvensjonen artikkel 12 og Grl. § 104 første ledd.

⁶¹ Jf. barnekonvensjonen artikkel 3 nr.1 og Grl. § 104 andre ledd.

⁶² Prop. 112 L (2014-2015), side 83.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid, side 83.

⁶⁵ Ibid, side 83-85.

”Antar retten at et vitne som blir kalt fram, ikke har rett til å gi forklaring eller til å svare på et spørsmål, eller kan nekte å gjøre det, skal den gjøre oppmerksom på dette.”

Som vi ser av ordlyden i strpl. § 127 første ledd, så sier ikke bestemmelsen noe spesielt om orienteringsplikten i forbindelse med avhør av barn som er omfattet av fritaksretten. Ordlyden tilsier at det er tilstrekkelig å opplyse om fritaksretten, og det kan således ikke utledes en utvidet orienteringsplikt av ordlyden.

I oktober 2016 avsa Høyesterett en kjennelse som i dag er helt sentral og styrende for hvordan orienteringsplikten praktiseres i tilrettelagte avhør av barn.⁶⁶ Saken gjaldt en 14 ½ år gammel jente som hadde forklart seg i dommeravhør i en straffesak mot far i en sak som gjaldt mishandling i nære relasjoner, jf. strl. § 282. Jenta var da omfattet av fritaksretten etter dagjeldende bestemmelser om fritaksrett for barn i dommeravhør.⁶⁷ Jenta ble i dommeravhøret opplyst om at hun ikke trengte å snakke med politiet om sin far.

Noen måneder etter at det var tatt ut tiltale mot far ønsket ikke jenta at politiet skulle gjennomføre straffesak mot faren og at hennes forklaring ikke skulle brukes. Det ble opplyst gjennom bistandsadvokat at jenta på det tidspunktet hun ble avhørt ikke forsto at det hun sa i avhør medføre at far kunne bli straffet.⁶⁸

Høyesterett avsa kjennelse om at dommeravhøret ikke kunne føres som bevis. Høyesterett uttalte at i et avhør på et Barnehus, så forklarer barnet seg i omgivelser som skal skape en trygg atmosfære, og ikke de rammene man vanligvis forklarer seg i under en rettsak. Omgivelsene i en rettsal bidrar i større grad til bevisstgjøring hos vitnet av at det forklarer seg i en straffesak, sammenlignet med omgivelsene på et Barnehus.⁶⁹ Dermed må man i større grad forsikre seg om at barnet forstår at det barnet forteller kan medføre at nærstående blir straffet. Slik at ”barnet har den samme forståelsen av fritaksretten som det ville fått om det hadde møtt i retten.”⁷⁰

⁶⁶ HR-2016-2171-A.

⁶⁷ I denne saken ble det gjennomført dommeravhør etter de bestemmelser som gjaldt på avhørstidspunktet. Etter dagens bestemmelser ville jenta hatt vitne- og forklaringsplikt i et tilrettelagt avhør da saken gjaldt overtredelse av strl. § 282, jf. strpl. § 239, første ledd, jf. § 239 a, andre ledd, og jenta var under 15 år.

⁶⁸ HR-2016-2171-A, avsnitt 6.

⁶⁹ Ibid, avsnitt 29.

⁷⁰ Ibid, avsnitt 28.

På bakgrunn av avgjørelsen til Høyesterett i denne saken, kan man si at ordlyden i strpl. § 127 første ledd, må tolkes innskrenkende når den kommer til anvendelse i tilrettelagte avhør. Med andre ord fører dette til en utvidet orienteringsplikt hvor den som avhøres, og er omfattet av fritaksretten, må forstå at dersom vedkommende forklarer seg kan det føre til at nærstående blir straffet. For at barnet skal forstå dette må orienteringsplikten praktiseres med utgangspunkt i det enkelte barns alder og utvikling.

7 Subsumsjonens betydning for fritaksretten

Saker hvor barn avhøres ved bruk av tilrettelagt avhør gjelder ofte saker hvor det er mistanke om vold i nære relasjoner. Barnet vil i disse sakene ofte selv ha vært utsatt for vold eller ha vært vitne til vold. På bakgrunn av Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2010 side 949, hvor man kom til at det også er skadelig for et barn å være vitne til vold mellom nærstående, kan et barn som har vært vitne til mishandling i nære relasjoner også få status som fornærmet.⁷¹ Når det gjelder saker om vold i nære relasjoner hvor barn er vitner, vil sakens alvorlighet avgjøre om man havner under ”skal”-tilfelle eller ”kan”-tilfelle.

I en sak hvor man har mistanke om mishandling i nære relasjoner jf. strl. § 282, som er nevnt som et av straffebudene i ”skal”-tilfelle og strpl. § 239 første ledd, vil man da avhøre etter ”skal”-tilfelle. Barnet vil i så tilfelle ha vitne- og forklaringsplikt så lenge det er under 15 år, jf. strpl. 239 bokstav a andre ledd andre punktum, jf. strpl. § 122.

Hvis forholdet blir etterforsket som en enkeltstående kroppskrenkelse, jf. strl. § 271, som ikke kvalifiserer til et ”skal”-tilfelle og dermed vil være et ”kan”-tilfelle, vil barnet ha vitneplikt fram til fylte 12 år og fritaksrett når det er over 12 år, jf. strpl. § 122 andre ledd og § 123 første ledd.

Riksadvokaten har i sine retningslinjer om tilrettelagte avhør uttalt at det ikke kreves skjellig grunn til at forholdet gjelder mishandling i nære relasjoner for at man avhører barnet som et ”skal”-tilfelle, og at avhøret skal være tilrettelagt så fremt ”det er visse holdepunkter for det”.⁷² Strpl. § 239 bokstav e oppstiller stramme tidsfrister for når tilrettelagt avhør skal være

⁷¹ Rt. 2010 side 949, avsnitt 24.

⁷² RA-2015-483, side 5.

gjennomført. Dermed må avhøret gjennomføres på et tidlig stadium i etterforskningen hvor politiet nødvendigvis ikke har all informasjon om saken.

I saker hvor man etterforsker handlingen som en mulig overtredelse av strl. § 282 og barn av mistenkt/siktede er i alderen 12-14 år, vil man i forbindelse med tilrettelagt avhør ikke opplyse barnet om fritaksretten på bakgrunn av at barnet har vitne- og forklaringsplikt siden dette er et ”skal”-tilfelle. I og med at Riksadvokaten har oppstilt et lavt sannsynlighetskrav for at man er i ”skal”-tilfelle, vil man med stor sannsynlighet få saker hvor man nedsubsumerer fra mishandling i nære relasjoner, jf. strl. § 282, til kroppskrenkelse, jf. strl. § 271. Dermed går man etter at avhøret er gjennomført, fra et straffebud som inngår i ”skal”-tilfelle, til et straffebud som ligger under ”kan”-tilfellet. I et slikt tilfelle hvor barnet er 12-14 år, vil barnets fritaksrett slå inn i det man nedsubsumerer, og barnet vil ha forklart seg om et forhold det ikke hadde plikt til å forklare seg om. Dette vil by på utfordringer i form av at politiet i ettertid må orientere barnet om fritaksretten, samt be om tillatelse til å føre det tidligere innhentede avhøret som bevis i retten.⁷³ Skulle ikke barnet gi tillatelse til dette, vil beviset bli ansett som ulovlig ervervet, og dermed nektet ført i retten.

8 Avslutning

Som tidligere nevnt oppfattet jeg gjeldende rett for tilrettelagte avhør generelt, og vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett spesielt, som komplisert og innviklet. Arbeidet med denne oppgaven har vist at dagens regler, aldersgrenser og øvrige skiller i regelverket har kommet som resultat av grundige lovgivningsprosesser. Det er en gjennomgående trend at lovgiver har stilt opp flere hensyn og veid disse opp mot hverandre. I forarbeidene kommer det tydelig fram at de grunnleggende hensynene til barnet, slik det er nedfelt i barnekonvensjonen og i Grunnloven, har vært avgjørende når lovgiver har konkludert. Når lovgiver har lagt til grunn prinsipper som barnets beste som har et veldig dynamisk innhold, så krever dette grundige avveininger. Disse avveiningene viser nødvendigheten av å ha forskjellige aldersgrenser for vitneplikt, forklaringsplikt og fritaksrett for barn i tilrettelagte avhør. Videre er dette et relativt nytt fagfelt som fortsatt er under utvikling. Det vil være spennende å følge denne utviklingen i årene fremover og se hvordan framtidige lovendringer blir begrunnet.

⁷³ RA-2016-2014, side 4.

Jeg er overbevist om at enhver politimann som har en rolle i straffesakskjeden vil kunne nyte godt av kunnskap innenfor dette fagfeltet. Ved å kjenne til lovgivningen vil man i større grad kunne planlegge etterforskningen slik at man unngår feil som vil kunne føre til at avhøret blir kjent ugyldig som bevis. Gjennom denne kjennskapen vil man tidlig se hva som kan bli en utfordring og planlegge etterforskningen og avhørene deretter.

Kilder og litteratur

Lov og forskrift

Barnevernloven (1992). Lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barnverntjenester.

Forskrift om tilrettelagte avhør (2015). Forskrift av 24 september 2015 nr. 1098 om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør).

Grunnloven (1814). Lov av 17 mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov.

Menneskerettsloven (1999). Lov av 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling.

Straffeprosessloven (1981). Lov av 22 mai 1981 om rettergangsmåten i straffesaker.

Straffeloven (2005). Lov av 20 mai 2005 nr. 28 om straff.

Konvensjoner

Lanzarotekonvensjonen (2007). Europarådets konvensjon av 25 oktober 2007 om vern av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk.

Barnekonvensjonen (1989). FNs internasjonale konvensjon av 20. november 1989 om barnets rettigheter.

Generelle Kommentarer

Generell kommentar nr. 5 (2003). Generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter (artiklene 4 og 43 og artikkel 44 nr. 6). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-5---31-8-09.pdf>

Generell kommentar nr. 14 (2013). Om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1). Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/crc_c_gc_14_eng_nor.pdf

Rettspraksis

HR-2016-2171-A

HR-2015-206-A

Rt. 2010 side 949

Rt. 2005 side 1293

Forarbeider

Justis- og beredskapsdepartementet (2015). *Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner)* (Prop. 112 L 2014-2015).

Justis- og politidepartementet (2007). *Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte)*. (Ot.prp.nr.11 2007-2008).

Kontroll- og konstitusjonskomiteen (2012). Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven. (Innst. 169 S (2012-2013).

NOU 2016: 24 (2016). *Ny straffeprosesslov*. Utredning fra Straffeprosessutvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon 20. Juni 2014. Avgitt til Justis- og beredskapsdepartementet 3. november 2016.

NOU 2006: 10 (2006). *Fornærmede i straffeprosessen – Nytt perspektiv og nye rettigheter*.

Straffeprosesslovkomitéen (1969), NUT 1969:3, *Innstilling om Rettergangsmåten i Straffesaker*, Oslo.

Retningslinjer

Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet (2016). *Felles retningslinjer for Statens Barnehus*.

Riksadvokaten – Retningslinjer: RA-2015-483

Riksadvokaten – Retningslinjer: RA-2016-2014

Litteratur

Boe, E. M. (2012). *Grunnleggende juridisk metode, 3. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eckhoff, T. (2001). *Rettskildelære, 5. utgave*, Oslo: Universitetsforlaget

Fredriksen, S. (2015). *Innføring i straffeprosess, 3. utgave*. Oslo: Gyldendal

Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S. & Sandberg, K. (red.) (2016). *Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge, 3. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget

Stefansen, Gundersen, Bakketeig / NOVA (2012). *Barnehusevalueringen, delrapport 2 - En undersøkelse blant barn og pårørende, jurister og politifolk, samt ledere og ansatte*.

(Rapportnr: 9/12) Hentet fra:

<https://www.buudir.no/nn/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001699>

Tuseth, B. S. & Winge, N. K. (2018). *Masteroppgaven i juss, kort forklart, 2. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget